UOT 376.37

A.Səfərəliyeva
müəllim
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
AZ1000, Bakı şəhəri, Ü.Hacıbəyli küçəsi 68
e-mail: defektolog_ 87@mail.ru

MƏKTƏBƏQƏDƏR YAŞLI NİTQİ QÜSURLU UŞAQLARLA APARILAN KORREKSİON İŞDƏ MÜASİR TEXNOLOGİYALARIN TƏTBİQİ

***Açar sözlər**: məktəbəqədər yaş, korreksion iş, innovasiya texnologiyaları, kompyuter oyunları, sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar*

Məqalədə müasir dövrümüzdə informasiya texnologiyaların insanlara təsirindən, kompyuter oyunlarının məktəbəqədər yaşlı uşaqlara təsirindən danışılır. Kompyuter oyunlarının müxtəlif növlərinin birləşdirilərək sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlarla korreksion işdə tətbiq olunması təhlil olunur. Bunun üçün bir neçə metod işlənib hazırlanıb. Məqalədə həmçinin korreksion işdə mütəxəssis, valideyn və uşağın birgə işinin vacibliyindən bəhs olunur.

А.Сафаралиева

ПРИМЕНЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В КОРРЕКЦИОННОЙ РАБОТЕ ПРОВОДИМОЙ С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С РЕЧЕВЫМИ НАРУШЕНИЯМИ

***Ключевые слова:** дошкольный возраст, коррекционная работа, инновационные технологии, компьютерные игры, дети с ограниченными возможностями здоровья*

В статье рассматривается влияние информационных технологий на людей, влияние компьютерных игр на детей дошкольного возраста. Анализируется внедрения сочетаний различных типов компьютерных игр в коррекционной работе с детьми с ограниченными возможностями здоровья. Для этой цели было разработано несколько методов. В статье также обсуждается важность сотрудничества специалиста, родителя и ребенка в коррекционной работе.

A.Safaraliyeva

THE USE OF MODERN TECHNOLOGY IN THE CORRECTIONAL WORK CARRIED OUT WITH CHILDREN WITH SPEECH DISORDERS OF PRESCHOOL AGE

Key words: *preschool age, correctional work, innovative technologies, computer games, children with disabilities*

The article discusses the impact of information technology on people, the impact of computer games on children of preschool age. The introduction of a combination of various types of computer games in correctional work with children with disabilities is analyzed. Several methods have been developed for this purpose. The article also discusses the importance of cooperation between a specialist, a parent, and a child in remedial work.

İnformasiya axını olan müasir dövrümüzdə insanlar qeyri-ixtiyari olaraq olsa da müxtəlif texnologiyaların köməyinə əl atırlar. Indi televizor, kompyuter, elektrik çaydan, soyuducu və s. istifadə etməyən insan təsəvvür etmək çətindir. Bizim həyatımız o qədər özümüz tərəfindən icad edilmiş əşyalardan asılıdır ki, biz fikirləşirik ki, insanlar onlardan məhrum olsalar mövcud ola bilməzlər. Biz informasiya əsrində, kompyuter revalyusiyası əsrində yaşayırıq. Biz artıq digər sahələrə daxil olmuş kompyuterlərin məktəblərə və evlərə də daxil olduğunun şahidi oluruq. Kompyuter oyunları haqqında ortaya bir çox suallar meydana çıxır. Bizim istəyimizdən asılı olmayaraq bunlar kütləviləşir və uşaqlar üçün əlçatan olur. Kompyuter yeni bir əşya kimi uşaqların aləminə daxil olur. Uşaq bu superoyuncağa erkən yaşlarından yiyələnir və onun təsirinin nəticələri böyüklərin buna münasibətindən asılı olur.

Kompyuter oyunları 2 yerə ayrılır. Birinci növ proqramlara əyləncəli və treninq tipli proqramlar, ikincilərə isə öyrədici və inkişaf etdirici xarakterli proqramları aid etmək olar. Birinci tip proqramları oynamaq daha asandır, çünki onları oynamaq üçün xüsusi intellektual səviyyə tələb olunmur. Belə proqramlar əsasən motor bacarıqlar və reaksiyaların cəldliyinə görə nəzərdə tutulub. Digər tərəfdən, ikinci tip proqramlar uşaq üçün daha cəlb edicidir, belə ki onlar rəngli, musiqilidir, özlərində cizgifilm elementlərini cəmləşdirir; lakin onların istifadəsi oyunun ibarət olduğu kompyuter əməliyyatlarını və onların ardıcıllığını bilmək və məntiqini başa düşməyi tələb edir. Əgər kompyuter oyunu oyun fəaliyyətinə çevrilirsə onda o uşaqdan təkcə sensomotor bacarıqlar tələb etmir, həmçinin müşahidə etmək və öz davranışını təhlil etmək bacarığını tələb edir.

Loqopedik işdə öyrədici kompyuter oyunları köməkçi xarakter daşıyırlar. Qarşıda onu məşğələvi əyləncə gözlədiyini bilən uşaq, artikulyar bacarıqların qazanılması ilə bağlı olan tapşırıqları daha yaxşı yerinə yetirir. Məşğələnin sonuna yaxın loqoped uşağın səviyyəsinə uyğun olan bir oyunu seçir və uşaq digər fəaliyyət növünə keçərək nitq vərdişlərini oyun formasında inkişaf etdirir.

Təlim fəaliyyətində kompyuterin rolundan danışarkən qeyd etmək lazımdır ki, indi dərslər haqqında qeydiyyatını "əl ilə" qeyd edən mütəxəssislər qalmayıb. Sənədlərin saxlanılması, faylların dəyişdirilməsi, hesabatların hazırlanması və fərdi dəftərlərin hazırlanması – hər biri kompyuter vasitəsilə həyata keçirilir. Beləliklə, hamıya – mütəxəssislər və uşaqlara təhlükəsizlik qaydalarına əməl etməklə onlardan istifadə etmək vacibdir.

Nitqi qüsurlu uşaqlarla aparılan korreksion işdə müasir texnologiyaların tətbiqi zamanı bir neçə vəzifə yerinə yetirilir:

- Məktəbəqədər təhsildə mütəxəssislər öz təlim və yaradıcı bacarıqlarını göstərə bilirlər ki, bu da həmkarları ilə öz təcrübəsini bölüşmə imkanı verir.
- Gənc mütəxəssislərə daha təcrübəlilərə müraciət etmək imkanı verir.
- Valideynlərə uşaqlarına lazım olan mütəxəssisi konsultasiya almaq və gələcək iş haqqında danışmaq məqsədi ilə daha tez tapmaq imkanı verir.
- Uşaqlar nitqin bütün tərəflərini inkişaf etdirə biləcək yeni oyunlar ilə tanış ola biləcəklər.

Beləliklə kompyuter texnologiyalar uşaqlara keyfiyyətli kömək göstərməkdə, həmçinin öz yaradıcı potensialını göstərməkdə maraqlı olan bütün mütəxəssisləri birləşdirir.

Nitqi qüsurlu uşaqlarla aparılan korreksion işin ənənəvi metodikalarını istifadə etmək kifayət deyildir. Bununla əlaqədar olaraq pedaqoqlar yeni yanaşmalar, texnologiyalar və yollar axtarırlar. Psixo-pedaqoji tədqiqatın, təhsilin və monitorinqin müasir texnologiyaları işin keyfiyyətini artırmağa imkan verir.

İnnovasion texnologiyalar:

1. İnformasiya-kommunikativ (loqopedin valideynlərlə həmkarlığı: konsultativ, təbliğat, diaqnostik, öyrədici istiqamətlər)

Məqsəd – uşaq və valideynlərin öyrənilən materiala və korreksion işin keyfiyyətinə olan marağının artırılması.

Bu texnologiya öyrənmənin ənənəvi və müasir vasitə və üsullarını birgə istifadəsinə imkan verir.

2. Nağıl terapiyası:

- Loqopedin uşaqlar və uşaqların bir biri ilə əməkdaşlığı
- Məşğələlərdə uşaqlar üçün əlverişli şəraitin yaradılması
- Uşaqların keçmiş və yeni mədəniyyətə, xalq folkloruna uyğunlaşdırılması

3. Art-terapiya:

- Musiqi terapiyası (musiqi alətlərində oyunlar);
- Kinezioterapiya (rəqs terapiyası);
- Loqoritmika;
- Gülüş terapiyası;
- Aromaterapiya.

Məqsəd – verbal kommunikasiya vasitələrinin formalaşdırılması, nitqli ünsiyyət motivasiyası, lüğətin aktivləşdirilməsi, rabitəli nitqin inkişafı, nitqin qrammatik quruluşunun formalaşdırılmasıdır.

Bu texnologiya yüksək həyat tonusunun və ətraf aləmin harmonik münasibətlərin formalaşdırılmasına, uşaqlar arasında, həmçinin uşaq və böyük arasında qarşılıqlı anlaşmanın inkişafına, nitqli ünsiyyətin motivasiyası, lüğətin artırılması və aktivləşdirilməsinə, uşağın özünüifadə etməyə öyrətməyə, öz hisslərini, emosiyalarını, təəssüratlarını idarə etmək bacarığını öyrətməyə imkan verir.

4. Sağlamlıq qənaəti:

- Barmaq gimnastikası;
- Hərəki gimnastika;
- Aktikulyar gimnastika;
- Nəfəs gimnastikası.

Məqsəd – artikulyar apparatın əzələlərinin inkişafına imkan yaratmaq, hərəkətlərin koordinasiyasını inkişaf etdirmək, düzgün nəfəsi inkişaf etdirməkdir.

Bu texnologiyanın istifadəsi hesabına təhsil prosesinin effektivliyini artırır.

5. Nitqin inkişafı üçün istifadə edilən Izo-terapiya:

- Barmaqla şəkil çəkmək;
- Yumşaq kağızla şəkil çəkmək;
- Manna yarmasında şəkil çəkmək;
- Yarpaq, çubuq, daşlarla şəkil çəkmək texnikası;
- Pambıq ilə iz qoymaq texnikası;
- Əlin içi ilə şəkil çəkmək

Məqsəd – stressə davamlılığı artırmaq, təfəkkür fəaliyyətinin, yaddaşın və diqqətin, əhvalın və həmçinin insanın özünü necə hiss etməsini şərtləndirməkdir.

Bu texnologiyanın istifadəsi hesabına təhsil prosesinin effektivliyini artırır.

6. Toxunma yönümlü texnikalar:

- Bioenerqoplastika – artikulyar apparatın əlin barmaqlarının hərəkəti ilə birləşməsi;
- Relaksasiya üçün tapşırıqlar – rahatlaşmağa, özünənəzarət etməyə imkan verir.

Məqsəd – iradi hərəkətlərin (yemək yemək, yerimək, oynamaq, danışmaq) inkişafına və yerinə yetirilməsinə imkan verir.

Bu texnologiya uşağın özünüifadə etməyə öyrətməyə, öz hisslərini, emosiyalarını, təəssüratlarını idarə etmək bacarığını öyrətməyə imkan verir.

7. Mnemotexnika (hər bir sözə və ya söz birləşməsinə şəkil düşünülür və bütün mətn belə sxematik şəkildə göstərilir, sxemlərə baxaraq uşaq mətni informasiyanı asanlıqla ifadə edə bilir)

Məqsəd-əlavə assosasiyalar yaratmaqla yaddaşın həcmini artırmağa imkna verir.

Bu texnologiya rabitəli nitqin, assosiativ təfəkkürün, görmə və eşitmə yaddaşının, görmə və eşitmə diqqətinin, təxəyyülün, avtomatlaşma prosesinin sürətlənməsinin və qoyulmuş səslərin differensasiyasının inkişafına kömək edir.

8. SU-COK terapiya:
- Ovucların müxtəlif rəngli daş, metallik və ya şüşə toplarla massaj;
- Çimdiklə massaj
- Qoz, şabalıdla massaj
- Altıbucaqlı qələmlərlə massaj
- Çötkə ilə masaj
- Zondla, zondəvəzedicilərlə masaj

Məqsəd – fikri fəaliyyəti aktivləşdirmək, nitqin beyin qabığı sahəsini stimullaşdırmaq, əzələ tonusunun normallaşdırmaqdır.

Bu texnologiya nitq pozuntularını korreksiya etməyə, müsbət emosional təsir göstərməyə kömək edir, barmaqların kiçik matorikasına müsbət təsir edir, həmçinin nitqin inkişafına imkan verir.

9. Oyun texnologiyası:
- Idman dəqiqələri
- 3D konstrukturlaşma
- Isinmə hərəkətləri

Məqsəd-əlverişli sosiolizasiyaya imkan vermək, şəxsiyyətin sosial aktivliyini, özünü reallaşdırmanı formalaşdırmaqdır.

Bu texnologiya uşaqların təlim fəaliyyətinə stimulyasiya edir, ünsiyyətə maraq və tələbat yaradır, koqnitiv prosesləri inkişaf etdirir.

Təsirin innovativ metodları loqopedin işində nitq pozulmaları olan uşaqlarla korreksion-inkişafetdirici işində perspektiv vasitələr olurlar.bu metodlar effektiv korreksiya vasitələrinə daxildirlər və məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda nitq çətinliklərinin aradan qaldırılmasında maksimal dərəcədə uğur qazanmağa kömək edirlər. kompleks loqopedik kömək fonunda innovativ metodlar, xüsusi güc tələb etmədən uşaqların nitqinin korreksiya prosesini optimallaşdırır və bütün orqanizmin sağalmasına imkan verir.

ƏDƏBİYYAT

1. Акименко В.М. Новые педагогические технологии. Ростов н/Д; изд. Феникс, 2008.

2. Акименко В.М. Развивающие технологии в логопедии.- Ростов н/Д; изд. Феникс, 2011.

3. Белякова Л.И. Использование новых технологий в логопедии // Школьный логопед. 2007. № 3.

4. Кукушкина О.И. и др. Информационные технологии в обучении произношению. М., 2004.

5. Лизунова Л.Р. Использование информационно-коммуникационных технологий в логопедической работе.

6. Онишина В.В. Здоровьесберегающие технологии в процессе обучения дошкольников. - М., 2006.

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 12.10.2018
Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 13.12.2018
Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 27.12.2018
Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Sədaqət Əliyeva
ADPU-nun Elmi Şurasının 15 aprel 2016-cı il tarixli 15 saylı qərarı ilə çap olunur